

SÚŤAŽ V IMPROVIZÁCII NA AKADEMICKOM PREŠOVE

Miloš Kriššák

„Improvisace (z lat. ex improviso, s patra) značí způsobilost a hbitost stvořiti bez předchozí meditace na ráz plod nějaký více méně umělecký, jako náčrtek, báseň, řeč, kousek hudební a pod. Improvisace předpokládá zvláštní plnost a přesnost organisace duševně nervové. Pochod od koncepce umělecké idee k jejímu vyjádření, jenž bývá přechasto u umělcův právě největších velmi zdoluhavý a obtížný a vědecké dedukční činnosti nenepodobný, musí tu býti co nejvíce ukrácen a splynouti téměř v jeden moment. (...) Poněvadž improvisace předpokládá živost a snadnost obraznosti, jest přirozeno, že nejčastější je u národů primitivních a jižních.“¹

Súťaž v improvizácii, alebo inak *Improliga* (ako sa to zaužívalo v študentskej „hantýrke“), sa usporiadava na záver každého dňa Akademického Prešova. Patrí k vyhľadávanému – takpovediac komerčne najúspešnejšiemu – „artiklu“. Je príležitosťou pre všetkých študentov, aby sa nie len pozerali na „dosky, ktoré znamenajú svet“, ale aby na ne aj vystúpili. K predsúťažnému času patria už tradične: 1. „kortešačky“ družstiev; 2. vymyslenie tém (čo majú na starosti organizátori); a potom 3. zdesenie družstiev nad počiatočnou iniciatívou alebo 4. ich zápal po predchádzajúcej tréme. Niektoré družstvá vznikajú náhodne, iné sa zas organizovane a cielene idú na Improligu prihlásiť. I keď to nie je stanovené, družstiev býva celkovo 3–5 s ľubovoľným počtom členov. Súťaží sa zväčša v štyroch kolách. Témy sa žrebujú. Čas, ktorý zostáva družstvu na prípravu je časom predvážania scény, ktorá sa hrá pred nimi. Variabilita tém je skutočne veľká. Nájdeme medzi nimi kusy ako napr. *Robme veci lepšie, Jazzvový festival, Žaba nemá kĺrkk* ale i *Sex noci svätajánskej*. Okrem potleskov sú tieto „divadelné

¹ *Ottova encyklopedie obecných vdomostí na CD-ROM (1997)*, Verzia I., Aion CS, s r.o. & AMD, v.o.s. (Ide o „digitálnu repliku“ *Ottova slovníku národního*, vydaného v rokoch 1888–1908.)

kusy“ ohodnocované konferenciou vybranými porotcami. Tí pridelia body, ktoré sa na konci sčítajú a vyhlási sa víťaz. Napriek tomu – porazený nezostáva nikto. Spôsob ohodnocovania je tak trochu „insitný“. Spolieha sa na divácku vzorku a nemá pevne stanovené kritériá. Napokon – i herci sú „insitní“. To však ešte nemusí znamenať nič zlé.

Keďže Improliga funguje dlhoročne a opakovane, môžeme aj okrem týchto organizačných konvencií vyzozorovať akési „spoločné črty“ aj v jej dynamickej zložke – teda hereckom predvedení.

Príprava v zákulisí spočíva v prvom rade na vynájdění pointy. Predvedenia, ktoré sa „nechajú unášať hrou“ bez toho, aby všetci účastníci participovali na spoločnom – veď napokon, v divadle to inak nejde – končia väčšinou rozpakmi publika i hercov. Spôsob transpozície vyžrebovanej témy do jej realizačnej podoby býva pre tie-ktoré družstvá charakteristický, i keď priestor možných variácií týchto spôsobov je otvorený. K pointe sa narýchlo pripojí dejová os. V skutočnosti je to vlastne rad niekoľkých herných situácií. Ak sa zvýši čas, popri základnej charakteristike situácií sa rozvedú niektoré herné detaily, rozloženie priestoru a pod. Zámerom býva vytváranie komických kusov, gagov, vtipov a akosi aj v tomto smere sa vytvorili očakávaní publika. Popri lepších, či nie práve najlepších improvizovaných výkonoch družstiev tzv. náhodných zoskupení sa vyprofilovali alebo prinajmenšom vynikli družstvá, o ktorých „poetike“ (ak v zjednodušenom zmysle môžeme použiť tento termín) je zahodno stratiť slovíčko: Ak prehodnotíme súčasnú generáciu študentov (2000–2002), tak k najlepším kusom štandardných modelov akiste patria skupiny s „líderšipom“ Olivera Tomáša a Dany Gálovej (tzv. spolok *Vo vani*; k ich produkciam patrili aj pravidelné *Literárne večere v košickom Ateliér Café*) a druhá s Lukášom Maťufkom a Lukášom Šútorom. I keď samotný líder nevystačí bez zohraného tímu, sú to osobnosti Akademického Prešova, ktoré sa prezentujú v iných alebo aj vlastnými produkciami. Ako to už býva, aj bremeno „povinnnej invencie“ v zákulisí počas Improligy a pod časovým stresom, leží z najväčšej časti na ich pleciah. Svoju komiku stavajú na expresívnej mimike a gestike, často má produkcia charakter alebo aspoň prvky pohybovej divadelnej etudy. Nevyhýbajú sa drsnému i laseivnému zobrazeniu, typickým je pre nich gag. K neprehliadnuteľným zjavom zaiste patrí *Neorenesančný spolok Zlatá päta* – Marek Timko s hereckým partnerom –

známi tiež pravidelnými literárnymi večerami v prešovskom DAD-e. Pôsobia stabilne ako zohraná herecká dvojica. Mávajú výborne vypo-
intované hrané príbehy, založené na slovnom humore (ich obľúbenou
stratégiou je ekvivokácia – sémantická zámena), vtipe a situačnej ko-
mike. Zaujímavými a neštandardnými boli aj niektoré produkcie druž-
stva pod vedením Mileny Fridmanovej. Na Akademickom Prešove sa
tiež predstavila viacerými vlastnými produkciami. Okrem tradične
používaných „finesov“ priniesli do „improligovej poetiky“ zvláštny
prvok – cielené sklamanie očakávania publika. Publikum sa chce po-
baviť a zasmiať. V herných situáciách síce ponúka množstvo komic-
kých prvkov, kuriózných zvrátov, ale ich dvojznačnosť sa odhalí až na
konci. Záverom sa stane či povie niečo vážne – bez prvku paródie. A
zatiaľčo sa všetci bavili počas predvádzania, na konci nie je dôvod
zasmiať sa. Pre divákov, ktorým očakávanie znemožňuje dekódovať
túto dürrenmattovskú dvojtvárnosť nastáva sklamanie. Myslím, že to
však nie je prekážkou...

Improvizácia býva chápaná ako „jedna z techník učenia hereckého
umenia“². I pre študentov – aktérov Akademického Prešova pred-
stavuje zaiste tento propedeutický prvok. Improliga nastoľuje problém
aj inak. Improvizácia tu nie je prostriedkom, ale naopak účelom. Je tu
priestor na seba predvedenie hereckej invencie. Ak súčasní esteticci
konštatujú, že „improvizácia ... nie je samozrejmom súčasťou divadla
ako takého“³, tu sa stáva podmienkou divadelnosti. Vyznačuje špeci-
fický priestor. So svojimi hranicami, ale i možnosťami. Nadväzuje na
divadelnú tradíciu, z ktorej nikdy tento prvok nevymizol, a ako insitný
predpoklad všetkého umeleckého, ani vymiznúť nemôže. Improvizá-
cia sa stala populárna v starovekom Ríme. Za Ciceronových čias sa
ako básnik-improvizátor skutočne preslávil Archias. Traduje sa, že vo
svojej dobe i Petrarca a Lorenzo Medici patrili k vynikajúcim impro-
vizátorom. Z nej čerpá aj ľudové divadlo, stredoveké *farce* a *sotie*,
commedia dell'arte a pod. Umelci ako A. Artaud či A. G. Craig
presadzovali improvizáciu v mene divadelnosti voči nadvláde literár-
neho divadla. Ak by sme viedli analógiu, tak v hudbe patrili Bach,
Mozart, Chopin i Liszt k vynikajúcim improvizátorom. V dnešnej

² Souriau, E.: *Encyklopedie estetiky*. Victoria Publishing, Praha 1994, heslo
Improvizace.

³ *Ibid.*

hudbe sa pod vplyvom džezu stali populárne inštrumentálne improvi-
zácie. Improvizovaný „kumšt“ patrí k znakom dobrého hudobníka. Je
miestom, kde sa ukáže jeho schopnosť aktivizovať vlastný arzenál.
Žiaľ, paralela medzi hercom a hudobníkom nie je taká jednoznačná.
Iste, výborný herec nemôže nevedieť zaimprovizovať. Ale neskúsený
hudobník nerozohrá zaujímavú spleť tónov, kdežto protagonistami
Improligy nie sú skúsení herci. Tu sa ukazuje, že práve divadlo môže
byť miestom predvedenia prirodzenej umeleckej potenciality. Impro-
ligu teda nemusíme chápať iba ako študentskú zábavu (i keď tento
prvok nie je nepodstatný), ako preliminárne herecké skúsenosti, ale
i ako radostné seba-predvedenie viac či menej kultivovaných vlôh v
„čistej forme účelnosti bez predstavy účelu“. Tvorí dielka malé, ale
nezameniteľné.